

396

S-20

1928

0720-10

Տ Ե Տ Ր Ա Շ Ա Ր 1

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՆ ՏԻԿԻՆԸ



ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԿՈԶՆԱԿ ՏՊԱՐԱՆ

Ապրիլ 1928

396

S-20

396
տ - 20

Յ Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն

Վտարանդի Հայուքիւնն ամէն տեղ՝ իր փիզիական գոյութեան պահպանման եւ տնտեսական վերաշինութեան հետ, ու քերես աւելի զգալի չափով մը, պէտք ունի հոգեշէն սնունդի — իր ցեղային եւ կրօնական աւանդութեանց ներշնչումին, իր ընտա-

ն եւ մեր ժողովուրդի այս պէտքը՝ դոյզն չափով մը գոնէ՝ լրացնելու համեստ առաջադրութեամբ է որ Հայ կրքական Հիմնարկութիւնս կը ձեռնարկէ հրատարակութիւնը ՏԵՏՐԱՇԱՐԻ մը, շահեկան ու շինարար նիւթերու շուրջ, գրուած հեղինակաւոր անձանց կողմէ, եւ կամ՝ քարգմանաբար:

Հայ ծանօթ բարձրաստիճան եկեղեցական մը իր սրտին շատ մօտիկ գտած ըլլալով մեր այս առաջադրութիւնը՝ բարեհաճած է ի գիր սոցնել շահեկան գրութիւնը յօգուտ մերագնէից:

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ



113 AUG 2013

56.208



63405-67

ՏԱՆ ՏԻԿԻՆԸ

«Ինչպէս ոսկի սիւները արծաթէ
խարիսխներու վրայ, նմանապէս կա-
յուն կնոջ ոտները հաստատուն են
գարշապարներուն վրայ:»

ՍՈՂՈՄՈՆ

Հոռմի մէջ Ապպեան ճանապարհին վրայ երեւան
հանուած բազմաթիւ գերեզմաններէն դտնուած է Հը-
ռոմայեցի տիկնոջ մը գերեզմանը, որուն արձանա-
գրութիւնը անոր դրուատիքը կ'ընէ սա երկու բառե-
լով. «Domni mansit» — Իր տունին մէջ ապրեցաւ: Հա-
ւատարմութեամբ տունը պահպանելը ու զայն սիրե-
լը մի՞թէ կնոջ մը համար այնքան հազուագիւտ ու
այնքան կարեւոր առաքինութիւն մըն է, որ զայն դըր-
ուատելու համար գերեզմանին վրայ դրոշմելու ուրիշ
արձանագրութիւն չեն գտած, բայց միայն՝ Իր տու-
նին մէջ ապրեցաւ:

Փորձ մը պիտի ընեմ համոզելու այսօրուան Հայ
մայրերը՝ թէ տանտիկնոջ մը համար, որ տնտեսու-
թեան մը գլուխը կը գտնուի, տունը սիրելը, տունէն
ախորժիլը եւ տունին մէջ նստիլը թանկագին առաքի-
նութիւն մըն է, առաքինութիւն մը՝ որուն պարտաւոր
է ձգտիլ ու ստանալ ամէն գինով:

Տեսնենք ուրեմն թէ ո՞ր կինն է տանտիկին, ի՞նչ է
իր պարտականութիւնը ու ի՞նչ բաներէ պէտք է հե-

ուռ մնայ, որպէսզի ուրիշներ ըսեն իրեն համար. Ահա-
ւասիկ Տանտիկին մը:

Այն է տանտիկինը, որ հաճութեամբ ու սիրով
տունին մէջ կը մնայ ու դուրս չելլեր, մինչեւ որ ան-
հրաժեշտութիւն մը չստիպէ: Ճշմարիտ տանտիկինը
ամենամեծ հաճոյքն է իր սիրած տունին մէջ մնալը:
Անիկա դժկամակութեամբ դուրս կ'ելլէ ու կարելի
փութով կը վերադառնայ, որովհետեւ հոն միայն հան-
գիստ կը զգայ ինքզինքը:

Տանտիկինը այն կիներէն չէ, որոնց կարելի է
հանդիպիլ ամէն տեղ, որոնք հազար պատճառանքներ
կը յօրինեն տունէն բացակայելու, հազար առիթներ կը
ստեղծեն այցելութիւններ տալու եւ ընդունելու, պը-
տոյտներու կ'ելլեն շարունակ, իսկ եթէ ստիպուած ըլ-
լան տունին մէջ մնալ, կը ձանձրանան եւ սիրտով ու
երեւակայութեամբ դուրսերը կ'ելլան: Տանտիկինը ե-
թէ քաղաքի մէջ բնակի, չի յաճախեր թատրոններ,
բաղմամբսոր ու աշխարհիկ զբօսավայրեր, չի գտնուիր
երեկոյթներու եւ տօնավաճակներու: Իսկ եթէ
գիւղի ըլլայ, չէք տեսներ որ օրուան մեծ մասը անցնէ
մէկ դրացիէն միւսին մօտ կամ երկար ժամեր վատնէ
անպէտք շաղակրատութիւններով:

Եւ սակայն տանտիկին ըլլալ երբեք չի նշանակեր
ըլլալ այլամերժ ու մարդատեսաց: Տանտիկինը, որուն
նկարագիրը կուտանք հոս, գիտէ շնորհալի եղանակով
յարմարիլ պատշաճութիւններուն ու յարգելի ընծայել
ինքզինքը: Ան ետ չի մնար այնպիսի այցելութիւննե-
րէ, զոր կը պարտադրեն փափկանկատ վայելչութիւնը
կամ մարդասիրական պարտականութիւն մը ու զայն

կը կատարէ անձանձրոյթ ու անտրտունջ: Բայց վեր-
ջապէս տունէն դուրս ուր ալ գտնուի, խորհրդաւոր
ուժ մը ու քաղցր ձայն մը կարծես զինք դէպի տուն
կը կանչեն: Նման այն անուշ ջուրերուն, որ կանաչա-
գեղ ու ծաղկաղարդ հովիտներու մէջջէն օձապտոյտ
ընթացքներ կատարելէ ետք՝ վերստին կը դառնան այն
լիճը, ուրկէ դուրս ելած էին, տանտիկինն եւս, ինչ
ալ ըլլան դուրսի հրապոյրներն ու զբօսանքները, իր
տունին ճամբան կը բռնէ փոյթեռանդն ու գրեթէ ներ-
քին բնադդով մը:

Տանտիկինը իր տունը կը մնայ, որովհետեւ սիրե-
լի ու հաճելի է ան իրեն ու մեծ խնամք կը տանի որ
այդ տունը իրեններուն համար ալ ըլլայ հաճելի ու
հրապուրիչ: Անիկա, ըլլայ հարուստ կամ նուազ բա-
րեկեցիկ, կը ջանայ որ տունին մէջ տիրեն մաքրութիւն
ու կարգապահութիւն: Տանտիկինը գիտէ ամէն բանէ
օգուտ քաղել: Եթէ ունենայ աղքատիկ ու հինցած կա-
րասի մը, անանկ շնորհ մը ու վայելչութիւն մը կու-
տայ անոր, որ նոյնիսկ սիրցնել կուտայ ժամանակէն
ու գործածութենէ մաշուած այդ առարկան: Օգուտ կը
քաղէ ոչինչէն. զորօրինակ՝ նորոյթէ ինկած անպէտ
ու անգործածելի բանով մը գիտէ դարդարել սենեակ-
ները ու նոյնիսկ անմեղ պերճանք մը դնել անոնց մէջ:
Անդադար աչքէ կ'անցնէ տունին ամէն անկիւնները,
բան մը չի խուսափիր իւր ուշադրութենէն, ամենայն
ինչ կարգի կանոնի կը դնէ, կը մաքրէ, կը կարկտէ,
կը նորոգէ ու բան մը չի փճացներ կամ չի կորսնցներ,
եւ այս՝ տունին համար խնայողութեան աղբիւր մը
կ'ըլլայ: Երբ ուրիշներ ահագին ժամանակ կուտան պը-

տողներու, այցելութեանց ու անպէտ հանդերձանքներու, ինք՝ տանտիրիկինը՝ այդ ժամանակը կը դործածէ միմիայն տանը օգտին:

Կան կիներ որ թանկագին ժամեր կը վատեն ու տակաւին կը զանգատին թէ ժամանակ չունին տունին նորոգութիւններն ընելու եւ հանդերձարանը աղէկ վիճակի մէջ պահելու: Չեն մտածեր թէ սա մուճակը, զգեստը կամ ճերմակեղէնը կարելի է տակաւին դործածել եւ մէկ կողմ կը նետեն ու նորերը կը գնեն, ինչ որ պատճառ կ'ըլլայ ծանրաբեռնելու տանը պիւտճէն: Քանի մը սէնթի կամ տօլարի աւելորդ վատնումը նշանակութիւն չունի, կ'ըսեն: Չեն մտածեր սակայն՝ թէ ինչպէս պղտիկ վտակները մեծ գետեր կը շինեն, նոյնպէս պղտիկ ծախքերը մեծերու դուռ կը բանան: Իր տունը սիրող ու անոր խնամք տանող կիներ, կասկած կած չկայ թէ կարգապահ, մաքրաւէր ու խնայող կին մըն է. երեք յատկութիւններ, որոնք անհրաժեշտ են օրինակելի տնտեսութիւն մը շտկելու եւ տանը բարեկեցութիւնը յօրինելու համար:

Մի՛ մեղադրէք զիս, ո՛վ մայրեր, այսքան մանրամասնութեանց մէջ մտնելու համար: Մտածեցի՜ք թէ չի կայ չնչին բան մը, երբ խնդիրը առաքինութեան վրայ է: Ու ընտանիքի մօր մը համար ըլլալ տանտիրիկին, նորէն կ'ըսեմ, մեծ ու գլխաւոր առաքինութիւն մըն է:

Նոյնիսկ եթէ զբաղումներն ու պաշտօնը դուրս ելլել ստիպեն, տանտիրիկինը դարձեալ կը սիրէ իր տունն ու տնտեսութիւնը: Ի՞նչ ցաւով ամէն առտու անիկա կը մեկնի սիրելի տունէն ու ի՞նչ ուրախութեամբ ի-

րիկունները ներս կը մտնէ: Տեւականօրէն հոն բնակի կամ ոչ, դարձեալ հոգ կը տանի կարգապահութեան եւ մաքրութեան ու հաճելի մթնոլորտ մը կը ստեղծէ եւ տունը սիրելի կ'ընծայէ ամուսինին ու զաւակներուն, ինչ որ անգնահատելի յաջողութիւն մըն է կնոջ մը համար:

Դուրսի դործերն ու աշխատանքները, առուտուրի կամ պաշտօնի դժուարութիւններն ու մտաւտանջութիւնները ամբողջ օրը յոգնեցուցած ու քամած են այրը: Երբ ան ունենայ տուն մը մաքուր, խաղաղիկ ու բարեկարգ, մէկ խօսքով՝ բոյն մը, ուր կարենայ յոգնութիւնը անցնել եւ հանգչիլ, երեկոները ուրախութեամբ ու սիրով պիտի փութայ հոն, ինչպէս յոգնաբեկ թռչունը ճոռուղելով կը մտնէ մամուռէն իր բոյնին մէջ: Թանկագին դորդերը, նրբաքանդակ կարասիները, փնտռուած ու հաղուագիւտ անօթները եւ ճոխ ու բազմախորտիկ սեղանը չեն որ տունը սիրելի կ'ընեն ամուսինին, այլ ներքին բարեկարգութիւնը, մաքրութիւնը, իրերու կարգով կանոնով դասաւորումը ու ժամանակին պատրաստուած պարզ բայց համեղ ընթրիք մը: Կարեւորը ասոնք են, զոր հոգածու կին մը կրնայ հայթայթել նոյնիսկ ամենահամեստ պայմաններու մէջ, ըլլալով ինք նոյն ատեն զուարթ ու զոհունակ եւ սիրելի ու անձնուէր իրեններուն հանդէպ: Եւ երբ ամուսինը տեսնէ իր կնոջ տունին վրայ ունեցած այս սէրն ու յարումը, այն ատեն տունը իրեն ալ հաճելի կը դառնայ ու դործէն արձակուի թէ չէ, հոն կը փութայ ու միտքէ իսկ չ'անցունէր կրկէսներու, սրճարաններու, պանդոկներու եւ կապելաներու մէջ փնտռելու

այն գոհացումն ու հաճոյքը, զոր աւելիով կը գտնէ արդէն տունին մէջ: Այո՛, կարգապահ, մաքրասէր ու խնայող կին մը կրնայ շատ դիւրութեամբ տունին կապել ամուսինը: Երբ տեսնենք ընտանիքի հայր մը, որ գործէ դուրս ժամանակները տունը կ'անցունէ, ինչ-սուն առ հարիւր պատճառն այն է, որ իր կինը խնայասէր, զուարթաբարոյ, բարի ու տանտիկին կին մըն է:

Ջերմապէս իր տունը սիրող կնոջ մը առաւելութիւնն ու արժանիքը մեծ ու անգնահատելի են նիւթական ու բարոյական կրկին տեսակէտներով:

Տունին նուիրուած կին մը կը փայլի կատարեալ, անբասիր ու քրիստոնեայ կեանքով մը: Տանը գործերուն հետամուտ ու ջանասէր կինը վտանդներէ զերծ կը մնայ, անոր սիրտն ու միտքը չեն ենթարկուիր արտաքին ազդեցութիւններու եւ չի հանդիպիր մոլորանքի ու փորձութիւններու: Թիթեռնիկը, որ անդադար մէկ ծաղիկէն միւսը կը թռչի, ուշ կամ կանուխ զոհը կ'ըլլայ իր անհեռատեսութեան: Այսպէս ալ ամբողջ օրը դուրսերը դեզերող ու մէկ տունէն միւսը թռչող կնոջ սխալ մէկ քայլը մէկէ աւելի ծուղակներու ու փորձութիւններու մէջ կը ձգէ զայն: Ի՞նչպէս կ'ուղէք որ օրուան մեծագոյն մասը դուրսերը անցնող կինը կարողանայ աշխատանքի ու ինքնամփոփումի պահեր ունենալ: Այդպիսի կնոջ մը սիրտն ու միտքը, իր տեսածներուն եւ լսածներուն ազդեցութեան տակ, լեցուն կ'ըլլան հազար տեսակ փուճ ու սնոտի խորհուրդներով: Այդ պարագային՝ շատ բնական է որ հազիւ ժամանակ կը գտնէ հասնելու նիւթական ամենասանճաթեշտ գործերու եւ ժամանակ չ'ունենար իւր հոգեկան

պէտքերուն յատկացնելու: Իսկ ընդհակառակը տանտիկինը, շնորհիւ իր կանոնաւոր կեանքին, առտուն կանուխ կարթննայ ու մտամփոփ եւ ջերմեռանդ պահ մը կը նուիրէ Աստուծոյ, սիրտն ու հոգին վեր կը բարձրացնէ եւ Տիրոջ պաշտպանութեան կը յանձնէ իր սիրելիները: Ո՛հ, ի՞նչ քաղցր ու սրտառուչ է Երկինքի հետ իր խօսակցութիւնը. «Տէ՛ր, կը մըմնջէ, օրհնէ՛ ամուսինս ու զաւակներս, պահպանէ՛ զանոնք, թոյլ մի՛ տար որ դժբախտութիւն մը պատահի անոնց: Մի՛ հեռացներ բարի ու առաքինի կեանքէ ու լիացուր դանոնք քու շնորհովդ, ինչպէս որ ես կը լիացնեմ իմ խրնամքներովս: Միշտ վառ պահէ՛ հաւատքի ջահը սիրելիներուս հոգիներուն մէջ ու այնպէս ըրէ՛, որ չկարողանան ապրիլ առանց Բեզի»: Որքա՛ն զեղեցիկ է խօսիլ այսպէս Աստուծոյ հետ սրտի խաղաղութեան մէջ եւ զգալ ներկայութիւնը Անոր, որ իբրեւ Հայր բարեգութ միշտ պատրաստ է լսելու մեր աղօթքներն ու աղերսները: Ի՞նչ մեծ տարբերութիւն Աստուծոյ հետ այս խօսակցութեան ու աշխարհի մարդոց հետ անպէտ, փուճ ու դատարկ խօսակցութիւններու միջեւ:

Բարեպաշտ ու առաքինի կին մը, որ տունին հոգերով զբաւուած է, միեւնոյն ժամանակ անձնուէր կ'ըլլայ հանդէպ իրեններուն: Անոր գլխաւոր զբաղումըն է հսկել զաւակներուն վրայ, դաստիարակել ու կերտել անոնց նկարագիրը ու վարել տունին տնտեսութիւնը օրինակելի կարգով ու խնայողութեամբ: Ան դիտէ սանձ դնել լեզուին եւ թոյլ չտալ որ բարեկըրթութեան դէմ խօսք մը թռչի բերանէն եւ ուրիշներու չարախօսութիւններն ու բամբասանքները տհաճու-

թիւն կը պատճառեն իրեն: Եթէ բարեկեցիկ վիճակ ունի, կ'աշխատի սիրայօթար աղքատներու համար: Իր պարապոյ ժամերը կը նուիրէ անօգնական ծերուկի մը կամ չքաւոր որբուկի մը ճերմակեղէններ կարելու եւ գուլպաներ հիւսելու, փոխանակ ժամավաճառ ըլլալու անօգուտ այցելութիւններով, անչա՛հ ու վնասակար վէպերու ընթերցումով եւ դատարկ ու երկար շաղակրատութիւններով:

Ծաղիկներ կան, որոնք եթէ ջերմանոցի մը դաղջ եւ անուշ մթնոլորտը փոխադրուին, աւելի կ'աճին ու կը գեղեցկանան: Ահաւասիկ պատկերը ընտանիքի մօր մը: Անիկա եթէ կ'ուզէ աճիլ ու զարգանալ առաքինութեամբ ու գեղով, պէտք է մնայ ընտանեկան յարկի անուշ ջերմանոցին մէջ:

«Նմանութիւն Յիսուսի» գիրքին մէջ գլուխ մը կայ սա վերնագրով. Սէր առանձնութեան եւ լուսութեան: Կ'ուզեմ քաղել անկէ քանի մը տողեր, որ շատ գեղեցիկ կերպով կը հաստատեն ըսածներս ու կարծես յատկապէս գրուած ըլլան տանտիկիներու համար:

«Եթէ խոյս տաս աւելորդ գրոյցներէ եւ ունայն չըջագայութիւններէ եւ աշխարհային անպէտ լուրերէն, բաւական ժամանակ պիտի գտնես բարեպաշտ խորհրդածութեանց նուիրելու: Ամէնէն մեծ սուրբերը կը խորշէին՝ ըստ կարելոյն՝ մարդոց կենակցութենէն ու նախամեծար կը համարէին ապրիլ միայն Աստուծոյ հետ: Հին իմաստասէրներէն Սենեկա ըսած է. «Քանի անգամ որ մարդոց մէջ եղայ, դարձայ անոնց քովէն նուազ մարդ եղած»: Ասոր փորձը կ'ուսնանք յաճախ երկար խօսակցութիւններէ ետք: Բո-

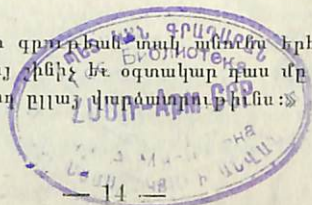
լորովին լռելը չափաւոր խօսելէն դուրին է. ինչպէս նաեւ դուրին է տունին մէջ դադարիլը դուրսը անձնապա՛հ ըլլալէ: Սենեակիդ մէջ պիտի գտնես ինչ որ շատ անգամ կորսնցուցած ես դուրսերը: Սենեակին մէջ դադարիլը քաղցր է, անկէ դուրս դեգերումները տաղտկութիւն կը բերեն: Եթէ անգամ մը այս բանը սովորութիւն ընես, այն ատեն սենեակդ քու սիրտիւրար ու հաճելի մտերիմդ կ'ըլլայ: Լուսթեան եւ հանգիստի մէջ կը զարգանայ եռանդուն հոգին եւ կ'ընտանենայ Արարչին այն չափով, ինչ չափով որ օտարանայ աշխարհի աղմուկներէն: Զգայական իղձերը դրօսանքներու կը հրապուրեն, սակայն երբ այդ ժամը անցնի՝ ի՞նչ կը մնայ. միայն խիղճի ծանրութիւն եւ միտքի ցրուում: Ուրախութեամբ տունէն ելլողը՝ տըխուր դարձ կ'ունենայ ու երեկոյեան խնդամիտ ժամանցին տխուր առաւօտ մը կը յաջորդէ: Մնտիլ բաները անտիներուն ձգէ՛ եւ դուն Աստուծոյ հրամաններուն ունկնդիր եղի՛ր: Գոցէ՛ դուռները վրադ եւ քու սիրելի Յիսուսդ կանչէ՛. Անոր հետ եղի՛ր սենեակիդ մէջ, ու հոն աւելի խաղաղութիւն պիտի գտնես քան այլուր: Եթէ տունէդ չելլէիր եւ դուրսի շփոթները չըլտէիր, լաւ եւս խաղաղութիւն պիտի վայելէիր: Յորչափ ախորժիս լսել նոր լուրեր անոնք անխուսափելիօքէն պիտի խռովեն հոգիդ:» (Նմանութիւն, Գիրք Ա. Գլ. 20): Որքա՛ն ստոյգ են այս խօսքերը:

Ուրեմն, ո՛վ Հայ տիկիներ, եղէք ճշմարիտ տանտիկիներ: Ինչքան ալ համեստ ըլլայ տուններնիդ՝ սիրեցէ՛ք ու ջանացէ՛ք քաղցր ու հաճելի ընծայել զայն: Այո՛, սիրեցէ՛ք ձեր տունը եւ բուրումնաւետեցէ՛ք զայն

սիրոյ եւ խնամքի, առաքինութեան ու բարեպաշտութեան անուշահոտութիւններով, բան մը՝ որ անբաժան պէտք է ըլլայ հայ-քրիստոնեայի ընտանեկան յարկէն: Եթէ դուք սիրէք տուներնիդ, ձեր ամուսինն ու զաւակներն ալ պիտի սիրեն ու պահպանեն զայն: Սիրեցէ՛ք ձեր տունը, եւ դուք չպիտի ունենանք ո՛չ յոգնեցնող ձանձրոյթ, ո՛չ ընկճող վհատութիւն, ո՛չ սրտամաշ տխրութիւն եւ ո՛չ կեանք թունաւորող նախանձ ու ատելութիւն: Սիրեցէ՛ք ձեր տունը, պահեցէ՛ք զայն հաւատարմութեամբ ու վստահ եղէք թէ տունն ալ, իբ կարգին, ձեր հաւատարիմ պահպանը պիտի ըլլայ: Սիրեցէ՛ք ձեր տունը եւ ըրէք զայն միջավայր մը աշխատութեան ու աղօթքի, ու այն ժամանակ տունը պիտի ըլլայ սրբարան մը աստուածային օրհնութեան ու շնորհաց եւ անուշ ջերմանոց մը սիրոյ եւ առաքինութեան: Սիրեցէ՛ք ձեր տունը ա՛յնպէս, որ ձեր սիրելիները կարողանան ձեր կեանքը խտացնել այն երկու բառերուն մէջ, որ արձանագրուած է Հռոմայեցի տիկնոջ ղերեզմանին վրայ.— «Domni mansit — ԻՐ ՏՈՒՆԻՆ ՄԷՁ ԱՊՐԵՑԱԻ»:

* * *

*** «Չեմ ուզեր որ գրութեան տակ անունս երեւի: Եթէ այս գրութեան վարդապետ լինիք եւ օգտակար լինուի մեր տալ մեր Հայ Տիկնոններուն, ա՛յն բոլոր ըլլալ վարդապետութեան:»



«Ազգային գրադարան»



NL0236246

56.208